

Materijal za kurs¹

Monetarna statistika

Podgorica, 2009.

¹ Materijal je preuzet iz: Maja Baćović: **Sistem nacionalnih računa**, Podgorica, 2003.

1. Finansijski račun

Na Finansijskom računu evidentiraju se transakcije koje uključuju finansijsku imovinu i obaveze a koje se odvijaju između institucionalnih jedinica i institucionalnih jedinica i sektora inostranstvo.

Na lijevoj strani Računa evidentiraju se sve kupovine umanjene za prodaje finansijske imovine, dok se na desnoj strani evidentiraju nastale obaveze umanjene za otplaćene obaveze.

Neto nastale obaveze umanjene za neto ostvarene kupovine finansijske aktive daju vrijednost koja je jednaka vrijednosti ali sa suprotnim predznakom neto datim / dobijenim pozajmicama, koja je ravnotežna stavka na Računu kapitala.

1.1. Uloga finansijskog računa

Finansijski račun je drugi račun iz grupe računa akumulacije. Na njemu se evidentiraju sve transakcije koje uključuju finansijsku imovinu i obaveze.

Finansijski račun je poslednji u nizu računa koji prate transakcije koje se odvijaju između institucionalnih jedinica. S obzirom da je poslednji, on nema ravnotežnu stavku koja se prenosi na sledeći račun. Ravnotežna stavka na finansijskom računu je po vrijednosti jednaka ravnotežnoj stavki na računu kapitala ali je izražena sa suprotnim predznakom.

Neto štednja, koja je ravnotežna stavka na Računu upotrebe dohotka, uvećana za saldo kapitalnih transfera može se koristiti za akumuliranje nefinansijske imovine. Ukoliko se čitava ova vrijednost ne iskoristi za akumuliranje nefinansijske imovine, razlika se označava kao neto date pozajmice, a ukoliko je rezultat deficit, odnosno ako je vrijednost akumulirane nefinansijske imovine veća od sredstava raspoloživih za tu namjenu, rezultat su neto pozajmljena sredstva.

Bilo da je riječ o suficitu ili deficitu, razlika predstavlja vrijednost ravnotežne stavke koja se, sa različitim predznakom, nalazi i na Računu kapitala i na Finansijskom računu.

U privredi neki sektori mogu biti neto kreditori a neki neto debitori. Finansijski račun prati kako se finansijska imovina i obaveze prelivaju između sektora i kako se alociraju neto štednja, finansijska imovina i obaveze između pojedinih institucionalnih sektora.

Evidentiranje transakcija koje se evidentiraju u Finansijskom računu a koje imaju odgovarajuću kontrastavku na drugim računima

Određene transakcije koje se evidentiraju na Finansijskom računu imaju svoju kontrastavku na nekom drugom računu u SNA, dok neke nemaju već se evidentiraju samo kao element finansijskog računa.

U SNA, mnoge transakcije koje podrazumijevaju transfere, pružanje usluga radne snage i sl. imaju svoju kontrastavku na Finansijskom računu. Ovo se obično dešava u slučajevima kada transakcije podrazumijevaju razmjenu roba, imovine ili usluga, a koja podrazumijeva preuzimanje finansijskih obaveza koje se izmiruju u sadašnjem ili budućem periodu. I transakcije koje se obavljaju u formi barter trgovine ili u naturi imaju svoju kontrastavku na finansijskom računu.

Transakcije koje se evidentiraju na Finansijskom računu a koje imaju kontrastavku na ostalim računima su obično transakcije tipa smanjenja ili povećanja vrijednosti depozita i novca, povećanje ili smanjenje primljenih i datih kredita i sl.

Transakcije koje se evidentiraju isključivo na finansijskom računu i koje nemaju kontrastavku na ostalim računima su transakcije koje uključuju samo različite oblike finansijske imovine, odnosno koje podrazumijevaju razmjenu finansijske imovine.

Monetarna statistika

Tabela 1. Finansijski račun – Račun III.2.

Upotreba

Izvori

Ulaz za		S.1	S.15	S.14	S.13	S.12	S.11			S.11	S.12	S.13	S.14	S.15	S.1	Ulaz za		Ukupno
Ukupno	Račun proizvo da i usluga	Inostrano proizvo da i usluga	Ukupna privreda	NPOF D	Domaćinstva	Država	Finansijske korporacije	nefinansijske korporacije	Transakcije i ravnotežne stavke	nefinansijske korporacije	Finansijske korporacije	Država	Domaćinstva	NPOF D	Ukupna privreda	Inostrano	Račun proizvo da i usluga	Ukupno
									B.9	Neto krediti (+)/neto pozajmice (-)	-69	5	-50	148	4	38	-38	0
691		50	641	32	181	120	237	71	F	Neto kupovine finansijske imovine								
									F	Neto ostvarivanje obaveza	140	232	170	33	28	603	88	691
		1	-1				-1		F.1	Monetarno zlato i SDR								
130		11	119	12	68	7	15	17	F.2	Gotovi novac i depoziti		130	2			132	-2	130
37		3	34	2	10	2	15	5	F.21	Gotovi novac		35				35	2	37
64		2	62	7	41	4		10	F.22	Depoziti vo viđenju		63	2			65	-1	64
29		6	23	3	17	1		2	F.29	Ostali depoziti		32				32	-3	29
143		5	138	12	29	26	53	18	F.3	HOV izuzev akcija	6	53	64			123	20	143
56		2	54	2	22	11	4	15	F.31	Kratkoročne	2	34	15			51	5	56
87		3	84	10	7	15	49	3	F.32	Dugoročne	4	19	49			72	15	87
254		10	244		5	45	167	27	F.4	Kredit	71		94	28	24	217	37	254
86		3	83		3	1	63	16	F.41	Kratkoročne	16		32	11	17	76	10	86
168		7	161		2	44	104	11	F.42	Dugoročne	55		62	17	7	141	27	168
46		2	44		3	36	3	2	F.5	Akcije i ostale vlasničke HOV	26	13			4	43	3	46
36			36		36				F.6	Tehničke rezerve osiguranja		36				36		36
33			33		33				F.61	Neto imovina domaćinstava po osnovu rezervi u osiguravajućim i penzionim fondovima		33				33		33
22			22		22				F.61	Neto imovina domaćinstava po osnovu rezervi u osiguravajućim fondovima po osnovu životnog osiguranja		22				22		22
11			11		11				F.61	Neto imovina domaćinstava po osnovu rezervi u penzionim fondovima		11				11		11
3			3		3				F.62	Preplaćene premije i rezerve		3				3		3
82		21	61	8	40	6		7	F.7	Ostali prihodi i rashodi	37		10	5		52	20	82
36		18	18		11	1		6	F.71	Komercijalni krediti i povlastice	8		6	4		18	18	36
46		3	43	8	29	5		1	F.79	Ostali prihodi i rashodi izuzev komercijalnih kredita i povlastica	29		4	1		34	12	46

2. Sektor i podsektori finansijskih korporacija (S.12)

Sektor finansijskih korporacija sastoji se od svih rezidentnih korporacija i quazi-korporacija čija je primarna djelatnost finansijsko posredovanje i aktivnosti koje su srodne finansijskom posredovanju. Zbog velikih razlika u načinu poslovanja između finansijskog posredovanja i drugih ekonomskih aktivnosti, kao i zbog velikog značaja koju ova oblast ima za ukupnu ekonomiju, korporacije i quazi-korporacije koje se bave ovim aktivnostima svrstavaju se u poseban institucionalni sektor - sektor finansijskih korporacija.

Finansijsko posredovanje

Pod finansijskim posredovanjem podrazumijevaju se produktivne aktivnosti u kojima institucionalne jedinice preuzimaju finansijske obaveze na svoj račun zbog sticanja finansijske imovine i učestvovanja u finansijskim transakcijama na finansijskom tržištu. Uloga finansijskih posrednika je da preusmjeravaju fondove od onih koji posjeduju višak finansijske aktive ka onima koji imaju deficit. Oni preusmjeravaju sredstva tako što preuzimaju obaveze na svoj račun, ne samo tako što primaju depozite već i izdavanjem obveznica i drugih dužničkih hartija od vrijednosti. Te fondove koriste za formiranje finansijske aktive, koju dalje, davaljem kredita ili kupovinom obveznica i drugih HOV preusmjeravaju ka onima koji imaju manjak finansijske aktive. Finansijski posrednici nemaju samo ulogu agenta koji posreduje između zajmotražilaca i zajmodavalaca, već oni također preuzimaju i određeni rizik tako što preuzimaju obaveze na sopstveni račun.

Finansijska preduzeća

U skladu sa Sistemom, finansijska preduzeća se definišu kao preduzeća koja se primarno bave finansijskim posredovanjem ili srodnim aktivnostima. U ovu grupu preduzeća spadaju i preduzeća koja služe finansijskim posrednicima iako se sami ne bave finansijskim posredovanjem. Pod finansijskim preduzećima podrazumijevaju se sva ona preduzeća čija primarna aktivnost je klasifikovana u Dijelu 65,66 i 67 Medjunarodnih standarda industrijske klasifikacije ekonomskih aktivnosti (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC) Rev.3)).

Dodatne aktivnosti koje finansijska preduzeća obavljaju a koje su srodne finansijskom posredovanju, označavaju se kao sekundarne aktivnosti finansijskog posredovanja i mogu biti vršene od strane specijalnih agenata ili brokera. U ovu grupu aktivnosti ubrajaju se: Posredovanje u trgovini akcijama i ostalim hartijama od vrijednosti, posredovanje u obezbjedjenju zajmova, davanje raznih finansijskih garancija, trgovanje fjučersima i opcijama, swap poslovi i sl.

Pored poslova finansijskog posredovanja, korporacije koje pripadaju ovom sektoru mogu, kao dodatnu aktivnost obavljati i poslove iz nefinansijske sfere. Medjutim, kako se preduzeća grupišu u sektore u zavisnosti od njihove primarne djelatnosti, onda i ovi djelovi preduzeća koji se bave nefinansijskim aktivnostima pripadaju sektoru finansijskih korporacija.

Nekorporisana finansijska preduzeća

Pojedinci ili domaćinstva takodje mogu biti uključeni u poslove finansijskog posredovanja, kao što su pozajmljivanje novca, trgovina ili razmjena strane valute i sl. Nekorporisana preduzeća ovog tipa se takodje uvrštavaju u sektor finansijskih korporacija, ali samo ukoliko zadovoljavaju standarde koji su neophodni za rad finansijskih i quazi-korporacija. I ova preduzeća su u obavezi da popunjavaju odgoarajuće računovodstvene izvještaje koji su odvojeni od izvještaja institucionalne jedinice koja se bavi ovom aktivnošću (pojedinaac ili domaćinstvo). Velika nekorporisana finansijska preduzeća mogu biti predmet državne kontrole i regulacije i ona su takodje obavezna da sastavljaju računovodstvene izvještaje. Finansijske aktivnosti koje obavljaju pojedinci ili domaćinstva a koje su malih razmjera, ne kvalifikuju se kao finansijske korporacije i ne ulaze u ovaj sektor.

3. Finansijske transakcije

3.1. Priroda finansijskih transakcija i specijalni slučajevi

Sve finansijske transakcije koje se odvijaju između institucionalnih jedinica i institucionalnih jedinica i sektora inostranstvo evidentiraju se na Finansijskom računu. Ove transakcije pokrivaju sve promjene koje se dešavaju na finansijskoj imovini u smislu promjene vlasništva, kao i sve novostvorene i sve isplaćene finansijske obaveze.

Identifikovanje finansijskih transakcija podrazumijeva primjenu sledećih principa:

1. Razdvajanje finansijske imovine od nefinansijske imovine
2. Razdvajanje finansijskih transakcija od ostalih transakcija koji utiču na postojanje, promjenu vrijednosti i obima finansijske aktive
3. Razdvajanje finansijskih transakcija koje uključuju finansijsku imovinu od onih finansijskih operacija koje podrazumijevaju stvaranje finansijskih kontigenata radije nego aktuelne finansijske imovine.

Finansijska imovina

Pod ekonomskom imovinom podrazumijevaju se predmeti vlasništva nad kojima se mogu primjenjivati vlasnička prava u smislu korišćenja, raspolaganja i ostvarivanja koristi. Ova definicija se u najopštijem slučaju može primijeniti i na finansijsku imovinu.

Novac (valute) i depoziti imaju karakter imovine jer se mogu upotrijebiti za nabavku proizvoda i usluga i drugih oblika imovine.

Hartije od vrijednosti se smatraju imovinom jer su potencijalni izvori dohotka njihovih vlasnika. Pored ovih oblika, finansijska imovina se javlja u obliku monetarnog zlata, specijalnih prava vućenja, kredita, potraživanja i obaveza i sl.

Ono što razlikuje finansijsku imovinu od drugih oblika ekonomske imovine jeste to da svaka transakcija koja rezultira promjenom nosioca vlasničkih prava nad finansijskom imovinom automatski povlači za sobom nastanak finansijskih obaveza.

Finansijska potraživanja i obaveze

Između institucionalnih jedinica moguć je veliki broj različitih oblika finansijskih transakcija. Finansijska potraživanja i obaveze rezultat su dogovornih odnosa koji se uspostavljaju između dvije institucionalne jedinice. Mnogi od ovih odnosa rezultiraju nastankom kreditorsko/debitorskih odnosa.

Ukoliko je takav odnos rezultat, recimo, posjedovanja depozita onda se debitorsko pravo ostvaruje kroz pravo preuzimanja depozita u određenom vremenskom periodu i pravo na dohodak koji je rezultat vlasništva nad depozitom. Kreditorski odnos ostvaruje se kroz pravo na raspolaganje sredstvima u određenom vremenskom periodu uz obavezu nadoknade sredstava uz odgovarajuću kamatu ili drugi vid nadoknade korišćenja finansijske imovine.

U ovakvim slučajevima, za razliku od akcija i drugih oblika finansijskih derivata, debitorske obaveze nisu striktno i ugovorno propisane. One se kao takve konvencionalno evidentiraju u Sistemu, i to u sledećim oblicima:

1. Pravo kreditora da primi plaćanje, ili plaćanja od debitora pod uslovima koji su predviđeni njihovim međusobnim sporazumom
2. Specifična prava koja se ostvaruju između učesnika u transakcijama a koja se u skladu sa Sitemom evidentiraju kao finansijska.

Kad god debitor prihvati obavezu da isplaćuje buduće depozite, potraživanje je nastalo. Potraživanja mogu biti kreirana i po sili zakona, kao što su obaveze plaćanja poreza i sl. Finansijska potraživanja i obaveze mogu pored ovih uzeti i neke druge forme, koje se u ovom dijelu neće detaljno izlagati.

4. Klasifikacija finansijskih transakcija

Klasifikacija finansijskih transakcija koja je u upotrebi u SNA prikazana je u tabeli 2.

Tabela 2. Klasifikacija transakcija finansijskom imovinom i obavezama

F.1	Monetarno zlato i SDR
F.2	Gotovi novac i depoziti
F.21	Gotovi novac
F.22	Depoziti po viđenju (neoročeni depoziti)
F.29	Ostali depoziti
F.3	HOV izuzev akcija
F.31	Kratkoročne
F.32	Dugoročne
F.4	Kredit
F.41	Kratkoročne
F.42	Dugoročne
F.5	Akcije i ostale vlasničke HOV
F.6	Tehničke rezerve osiguranja
F.61	Neto imovina domaćinstava po osnovu rezervi u osiguravajućim i penzionim fondovima
F.611	Neto imovina domaćinstava po osnovu rezervi u osiguravajućim fondovima po osnovu životnog osiguranja
F.612	Neto imovina domaćinstava po osnovu rezervi u penzionim fondovima
F.62	Preplaćene premije i rezerve
F.7	Ostali prihodi i rashodi
F.71	Komercijalni krediti i povlastice
F.79	Ostali prihodi i rashodi izuzev komercijalnih kredita i povlastica
Memorandumske stavke	
Direktne strane investicije	
	Vlasničke HOV
	Kredit
	Ostalo

Identična klasifikacija koristi se u bilansima stanja za opisivanje stokova finansijske imovine i obaveza.

Klasifikacija se bazira na dvijema karakteristikama finansijske imovine:

1. Likvidnost finansijske imovine
2. Pravna forma koja opisuje odnos kreditor/debitor

U skladu sa klasifikacijom, transakcije finansijskom aktivom se prikazuju agregirano, na jednom nivou, izuzev tehničkih rezervi osiguranja koje se dijele na neto imovinu domaćinstava u tehničkim rezervama osiguravajućih društava i penzionih fondova i na preplaćene premije i rezerve; i ostalih potraživanja i obaveza koje se dijele na kredite i avanse i ostale.

Novac

U skladu sa SNA, novac se evidentira samo na finansijskim računima. Novac je veoma važna finansijska varijabla, i kako se on definiše na različite načine u različitim zemljama, neophodna je jednostavna definicija novca u Sistemu koja će biti primjenljiva u svim statističkim sistemima.

U skladu sa Sistemom, pod novcem se smatra gotov novac koji može biti u kešu ili u vidu depozita po viđenju (neoročenih depozita).

Ponekad je veoma komplikovano napraviti razliku između prenosivih i neprenosivih depozita i ta granica u nekim zemljama obično nije jako čvrsta. Takođe, kao rezultat velikog broja finansijskih inovacija koncept novca u nekim zemljama je širi nego koncept SNA sistema.

U skladu sa specifičnim konceptima finansijski računi pojedinih statističkih sistema se mogu sastavljati, stim što treba imati u vidu da pridržavanje koncepta koji preporučuje SNA obezbjeđuje najkvalitetnija međunarodna poređenja.

Dospjelost

Klasifikacija finansijskih transakcija ne insistira na dospjelosti kao osnovnom elementu i kriterijumu klasifikacije. Postojanje velikog broja finansijskih instrumenata i inovacija koji se svakodnevno pojavljuju na finansijskim tržištima praktično eliminiše potrebu za striktnim razgraničenjem dugoročnih i kratkoročnih plasmana. Naravno, ukoliko je za potrebe analize dospjelost i period plasmana bitan, onda se ovaj kriterijum može intenzivirati u formulisanju finansijskih računa.

Simetričnost između imovine i obaveza

Sva finansijska potraživanja i odgovarajuća dugovanja čine finansijsku imovinu i obaveze. Pored toga, finansijska imovina sastoji se od nekih kategorija koje se ne mogu objasniti terminima finansijskih potraživanja od drugih institucionalnih jedinica jer njima ne pariraju odgovarajuće obaveze koje bi te institucionalne jedinice trebalo da imaju. Postoje četiri tipa takve finansijske imovine:

1. Monetarno zlato – zlato koje je u posjedu monetarnih vlasti i ostalih organa koji ih čuvaju i drže kao komponente deviznih rezervi zemlje;
2. Specijalna prava vučenja (SDR), rezerve imovine koje izdaje IMF i koje se ne smatraju obavezom IMF-a;
3. Akcije, ostale korporativne vlasničke HOV i učešće u kapitalu. Ovi oblici finansijske imovine u SNA se tretiraju kao obaveze u skladu sa konvencijama. Obaveze se ne definišu kao fiksni iznos, već su uslovljene neto vrijednošću korporacije;
4. Određeni finansijski derivati kod kojih se obaveze definišu konvencijom emitenta.

Funkcionalne kategorije

Klasifikacija ne sadrži funkcionalne kategorije, kao što su direktne strane investicije, portfolio investicije, međunarodne rezerve koje su funkcionalne klasifikacione stavke u bilansu plaćanja. Zbog značaja ovih stavki, klasifikacija obezbjeđuje memorandumske stavke za finansijske transakcije koje su vezane za direktne strane investicije i srodne oblike.

Rezerve

Rezerve se sastoje od finansijske imovine koju čuvaju državni autoriteti, najčešće predstavnici monetarne vlasti (Centralna banka) a koja je raspoloživa i upotrebljiva za pokrivanje tekućih neravnoteža u bilansu plaćanja, održavanje stabilnosti deviznog kursa i sl.

Rezerve se sastoje od monetarnog zlata, specijalnih prava vučenja, rezervi u IMF-u, stranih valuta i ostalih oblika finansijske imovine.

Jedino Centralna banka i organi centralne vlasti imaju pravo držanja rezervi, dok se finansijska imovina koja je u posjedu ostalih državnih organa po pravilu ne mora, i ne smatra rezervama zemlje.

4.1. **Sumaran opis transakcija finansijskom imovinom i obavezama**

Monetarno zlato i specijalna prava vučenja (F.1)

Monetarno zlato i specijalna prava vučenja koja emituje IMF su oblici finansijske imovine koji nemaju obaveze drugih institucionalnih jedinica kao kontrastavku.

Transakcije monetarnim zlatom sastoje se od kupovine i prodaje monetarnog zlata među monetarnim vlastima različitih zemalja. Monetarno zlato je uvijek u vlasništvu monetarnih vlasti i predmet je njihove kontrole. Jedino ako se zlato drži u formi finansijske aktive kao dio rezervi zemlje ima status monetarnog zlata.

Izuzev u nekim specijalnim slučajevima, zlato je oblik finansijske imovine samo monetarnih i centralnih vlasti.

Kupovine monetarnog zlata se na finansijskim računima monetarnih autoriteta evidentiraju kao povećanje vrijednosti finansijske imovine a kontra stavka je smanjenje finansijske imovine u monetarnom zlatu sektora inostranstva.

Transakcije zlatom drugih institucionalnih jedinica tretiraju se kao kupovine i prodaje dragocjenosti, ili kao finalna i međufazna potrošnja, ili kao smanjenje i povećanje stanja na zalihama.

Monetarne vlasti mogu svoje rezerve monetarnog zlata povećavati bilo dodavanjem novoproduzvedenog zlata, ili kupovinom nemonetizovanog zlata na tržištu i njegovom transformacijom u monetarno zlato, ili prelivanjem svojih fondova nemonetarnog zlata u monetarno; ili uvozom nemonetarnog zlata itd.

Važno je naglasiti da se nemonetarno zlato uvijek evidentira kao dragocjenost. Monetarno zlato obično se oblikuje u formi kovanog novca, ignota ili štapova, i obično je čistoće 995/1000. Vrijednovanje rezervi monetarnog zlata nije problem jer se njime vrlo često trguje.

Specijalna prava vučenja su međunarodne rezerve kreirane od strane IMF i alocirane na zemlje članice u skladu sa njihovim ulozima koje imaju u IMF-u. Transakcije koje se odnose na specijalna prava vučenja uvijek se evidentiraju kao transakcije obavljene između monetarnih vlasti i sektora inostranstvo. Specijalna prava vučenja nisu faktičke obaveze koje IMF preuzima i zemlje članice koje su primaoci specijalnih prava vučenja nemaju obavezu plaćanja istih. Specijalna prava vučenja su uvijek u posjedu monetarnih autoriteta i razmjena se vrši isključivo na centralnom monetarnom nivou između zemalja članica IMF-a.

Gotovi novac i depoziti (F.2)

Ukupna količina gotovog novca, neuročenih i oročenih depozita uvijek se mora utvrđivati i na nivou pojedinih institucionalnih jedinica i sektora i na nivou ekonomije u cjelini.

Gotovi novac (F.21)

Gotovi novac sastoji se od papirnog i kovanog novca koji je u opticaju i koji predstavlja zakonsko sredstvo plaćanja.

Razlika se mora praviti između domaće i stranih valuta, tj. gotovog novca koji predstavlja obavezu domaće Centralne banke prema institucionalnim jedinicima koje posjeduju domaći gotovi novac i obavezu stranih Centralnih banaka prema imiocima gotovog novca koji one izdaju.

Svi institucionalni sektori mogu posjedovati gotovi novac ali jedino finansijske korporacije i monetarne vlasti imaju pravo njegovog emitovanja.

Depoziti po viđenju (F.22)

Depoziti po viđenju su depoziti koji se odlikuju sledećim karakteristikama:

1. Mogu se podizati na zahtjev u bilo kom vremenskom periodu, bez ikakvih obračunatih naknada i penala
2. Slobodno transferisati upotrebom čekova ili prenošenjem sa žiro-računa
3. Koristiti za obavljanje plaćanja

Dalje se depoziti po viđenju mogu klasifikovati u zavisnosti da li su izraženi u domaćoj ili stranoj valuti.

Ostali depoziti (F.29)

Pod ostalim depozitima podrazumijevaju se sva potraživanja, izuzev depozita po viđenju, od Centralne banke, drugih depozitarnih institucija, državnih organa i u nekim slučajevima drugih institucionalnih jedinica.

Tipičan oblik ovih depozita su štedni neprenosivi depoziti, oročeni depoziti i neprenosivi depoziti u stranoj valuti.

Ovi depoziti mogu biti u posjedu svih institucionalnih jedinica i sektora.

Hartije od vrijednosti izuzev akcija (F.3)

Pod ovom kategorijom uključuju se komercijalni i blagajnički zapisi, obveznice, certifikati, komercijalni finansijski derivati i slični instrumenti kojima se trguje na finansijskom tržištu.

Blagajnički zapisi su HOV koje njihovim imaočima daju pravo na naplatu sume novca koja je naznačena na zapisu u tačno utvrđeno vrijeme od institucionalne jedinice koja je emitovala blagajnički zapis. Obično se izdaju od strane finansijskih korporacija i na rok kraći od godinu dana. Prodaju se uz diskont.

Komercijalni zapisi su HOV koje njihovim imaočima daju pravo na naplatu sume novca koja je naznačena na zapisu u tačno utvrđeno vrijeme od institucionalne jedinice koja je emitovala blagajnički zapis. Obično se izdaju od strane ne-finansijskih korporacija i na rok kraći od godinu dana. Prodaju se uz diskont.

Obveznice su HOV koje njihovim imaočima daju pravo na naplatu sume novca koja je naznačena na obveznici u momentu dospijeća kao i iznos koji je naveden na kuponima a koji predstavlja kamatni prinos na obveznicu.

Obveznice sa nultim kuponom su HOV koje njihovim imaoima daju pravo na naplatu sume novca koja je naznačena na obveznici u momentu dospijeca od institucionalne jedinice koja je izdala obveznicu. Prodaju se uz diskont

HOV čija se vrijednost vezuje za kretanje indeksa su HOV kod kojih se vrijednost prinosa određuje na osnovu kretanja nekog indeksa (indeksa cijena, indeksa deviznih kurseva i sl).

Distinkcija između kratkoročnih i dugoročnih HOV zasniva se na periodu njihovog dospijeca, pri čemu se pod kratkoročnim podrazumijevaju obveznice sa rokom dospijeca kraćim od godinu dana a pod dugoročnim obveznice sa rokom dospijeca dužim od godinu dana.

Kreditni (F.4)

Pod kreditima podrazumijeva se finansijska imovina koja je:

1. Kreirana u momentu pozajmljivanja sredstava kreditoru od strane debitora
2. Evidentirana je na neprenosivom dokumentu; ili
3. Za koju debitor ne dobija nikakvu garanciju da je transakcija evidentirana

Ova kategorija uključuje sve kreditne odnose koji se uspostavljaju između institucionalnih jedinica: preduzeća, države, domaćinstava, neprofitnih organizacija, inostranstva.

Kreditni mogu biti dugoročni (sa rokom otplate dužim od godinu dana) ili kratkoročni (sa rokom otplate kraćim od godinu dana).

Akcije i ostale vlasničke HOV (F.5)

Akcije su vlasničke HOV koje njihovom imaoocu obezbjeđuju dividendu - učešće u dobiti koju ostvari kompanija – emitent, pravo glasa u Skupštini akcionara (ukoliko nije riječ o povlašćenim akcijama) i pravo na naplatu u slučaju likvidacije, ali tek nakon izmirenja obaveza korporacije.

Akcije ne garantuju fiksni iznos dividende njihovim imaoima. U slučaju preferiranih akcija taj iznos je utvrđen na nivou procenta od ostvarene dobiti.

Tehničke rezerve osiguranja (F.6)

Tehničke rezerve osiguranja sastoje se od imovine domaćinstava koja se nalazi u osiguravajućim društvima i penzionim fondovima i preplaćenih polisa i doprinosa tehničkim rezervama.

Povećanje neto imovine domaćinstava u osiguravajućim društvima sastoji se od:

1. Vrijednosti uplaćenih premija u tekućem periodu
2. Vrijednosti dodataka na premije
3. Sve ovo umanjeno za troškove usluga osiguravajućeg društva

Smanjenje neto imovine domaćinstava u osiguravajućim društvima sastoji se od:

1. Iznosa isplaćenih domaćinstvima u momentu dospijeća
2. Iznosa isplaćenih po osnovu smrtnog slučaja i drugih osiguranih slučajeva
3. Uznosa isplaćenih obaveza koje se mogu isplaćivati prije njihovog dospijeća

Povećanje neto imovine domaćinstava u penzionim fondovima sastoji se od:

1. Ukupnih tekućih uplata penzionih doprinosa za račun osiguranika
2. Ukupne vrijednosti doprinosa koje su pridružene fondu osiguranika a koje su rezultat povećanja vrijednosti prethodno raspoloživog fonda
3. Sve ovo umanjeno za troškove usluga penzionog fonda

Smanjenje neto imovine domaćinstava u penzionim fondovima sastoji se od:

1. Iznosa isplaćenih domaćinstvima u vidu penzija
2. Iznosa isplaćenih po drugim osnovama u momentu penzionisanja

Trgovinski (komercijalni) krediti (F.71)

Javljaju se u formi:

1. Kredita za nabavku proizvoda i usluga korišćenih direktno od strane proizvođača, domaćinstava, države, neprofitnih organizacija i inostranstva
2. Avansi uplaćeni za proizvode čija je proizvodnja još u toku.

5. Računovodstvena pravila koja važe za evidentiranje finansijskih transakcija

Transakcije finansijskom imovinom evidentiraju se po cijenama po kojima je finansijska imovina kupljena ili prodana. Ove cijene ne uključuju nadoknade za razne usluge koje su pratile finansijsku transakciju, već se ove nadoknade evidentiraju kao rashodi za nabavku usluga. Porezi na finansijske transakcije takođe se ne uključuju u vrijednost po kojoj se finansijska imovina evidentira na Finansijskim računima. Prilikom evidentiranja transakcija finansijskom imovinom mora se voditi računa da se transakcija u istom iznosu evidentira i na računu kupca i prodavca, bez ikakvih nadoknada i poreza.

Ukoliko je finansijska imovina kupljena po jednoj a kasnije prodana po drugoj, višoj cijeni, njena vrijednost se na računu investitora tretira po njoj inicijalnoj cijeni a razlika se evidentira kao trošak za usluge.

Vrijeme evidentiranja

U principu, finansijske transakcije se na računima oba transaktora moraju evidentirati istovremeno. To je slučaj i ako se kontrastavka evidentira i na finansijskom i na nefinansijskom računu. Ukoliko se transakcije oba transaktora evidentiraju na finansijskom računu, onda se one evidentiraju u momentu prenošenja vlasničkih prava sa jednog na drugog transaktora.

Ukoliko se efekti finansijskih transakcija javljaju u različitim vremenskim intervalima za transaktoze, onda se ove transakcije evidentiraju postepeno, svaka faza posebno.

Potiranje i konsolidacija

Stepen konsolidovanja i potiranja finansijskih transakcija uglavnom je uslovljen potrebama analize za koju se podaci koriste. Ukoliko su zahtjevi za detaljnijim izvještajima, stepen konsolidacije i potiranja biće manji, i obrnuto.

Konsolidovanje i potiranje može se ostvariti na nekoliko nivoa:

1. Nekonsolidovanje i nepotiranje svih finansijskih transakcija i njihovo puno i detaljno prikazivanje;
2. Konsolidovanje posebnog dijela finansijske aktive, ako što je konsolidovanje i prebijanje nekih kupljenih i prodatih obveznica;
3. Konsolidovanje i potiranje posebne kategorije finansijske aktive, kao što su na primjer akcije;
4. Konsolidovanje potraživanja i obaveza koje se odnose na istu kategoriju finansijske aktive;
5. Konsolidovanje potraživanja i obaveza koje se odnose na grupe kategorija finansijske aktive.